

SZEGÉNYYSÉGI JELENTÉS

2020

MAGYARORSZÁG

Magyar Szegénységellenes Hálózat

Esély Labor Egyesület

Kik vagyunk, miért írjuk a jelentést?

A Magyar Szegénységellenes Hálózat (továbbiakban: MSZEH) 2004-ben alakult, és ugyanebben az évben az Európai Szegénységellenes Hálózat tagjává vált. Az elmúlt 16 évben szervezetünk számos szervezeti átalakuláson ment keresztül. Változatos történet a miénk, hullámhegyekkel és hullámvölgyekkel. Sajnálatos módon a másfél évtizedből jóval rövidebb az az időszak, amikor az aktuális politikai vezetés által respektált szervezetként működött az MSZEH, hiszen a kormányváltás óta eltelt 10 évben, alapjaiban változott meg a pozíciónk. Az előbbieken említett körülmény miatt strukturális és módszertani váltásokra egyaránt szükség volt a szervezet életében. Napjainkban a közösség-szervezés és a közösségfejlesztés eszköztárával zajlanak a projektjeink. 2019-ben az az örömteli helyzet állt elő, hogy egy komoly mélypont után, bár iroda nélkül, de stabil stábbal tudjuk megvalósítani a feladatainkat. A Méltó Megélhetés Munkacsoportunk önkéntesek bevonásával, aktívan működik. Az egyesületet öt fős elnökség vezeti.

Jelenleg három nagyobb projektben vesz részt az MSZEH. Az egyik a Civil Kollégium Alapítvánnyal közös „Láncreakció” projektünk, amelyben az oktatás és a szociális juttatások terén, a közösség-szervezés módszertanával igyekszünk változásokat elérni, illetve kísérletet teszünk a hit alapú közösség-szervezés hazai adaptálására is. A másik fontos tevékenységünk az - öt civil szervezet kooperációjában megvalósuló - „Elosztó” projektünk, amelyben az energiaszegénységet érintően igyekszünk széles körű partnerségben egyszerre foglalkozni teoretikus, egy halmozottan hátrányos helyzetű apró faluban pedig olyan gyakorlati tevékenységekkel, mint például a nűttal szigetelés vagy tetők javítása, mindezt egy több éve zajló közösségfejlesztési folyamatba ágyazva. A harmadik fontos projektünk: a „Sajtódíj”. Ennek keretében szegénységet megtapasztaló emberekkel együtt keressük az adott év legjobb, a szegénység és kirekesztődés kérdéskörét méltósággal megjelenítő újságírókat, együttműködésben az Európai Szegénységellenes Hálózat más tagjaival.

A Magyar Szegénységellenes Alapítvány megszűnése miatt 2019-től az egyik tagszervezetünk, az Esély Labor Egyesület vállalta az MSZEH működtetését, fuzionáltunk. Tagjaink elsősorban szociális szakemberek, de a legaktívabbak között matematikus és fordító is megtalálható.

Úgy véljük, hogy az 1989 óta eltelt időszak egészét tekintve – talán - soha nem volt olyan fontos a szegénységben és kirekesztődésben élők hangjának felerősítése, mint napjainkban. Ennek egyik oka, hogy Magyarországon évek óta kommunikációs kormányzás zajlik, elfedve, elkenve a valós problémákat. A néha megkérdőjelezhető módszertannal születő – látszólag – egyre kedvezőbb statisztikák elhomályosítják aényt, hogy – a kormányzati folyamatos „háborúskodás” hevében - a rendszerváltás óta eltelt időszakban, különös tekintettel az elmúlt évtizedre, megszületett az Európai Unió legigazságtalanabb - és a legfrissebb OECD jelentés szerint¹ - legkevésbé nyitott társadalma.

¹<https://www.oecd.org/publications/all-hands-in-making-diversity-work-for-all-efb14583-en.htm>

Ezt az állításunkat a hivatkozott dokumentumon túl az a tény támasztja alá, hogy ma Magyarországon a legkisebb a társadalmi mobilitás az Európai Unióban, tehát az itt élő gyermekeknek van a legkisebb esélye arra, hogy a szüleik státuszához képest érdemben feljebb kerüljenek a társadalmi ranglétrán².

A COVID-19 markánsan felerősítette a politika által fentiekben jelzett folyamatokat. A korábban kedvezőnek tűnő tendenciákról pedig kiderült, hogy mivel nem valós reformok és strukturális változások eredményeként születtek, a mögöttük lévő szakpolitikai döntések fenntarthatatlanok. Erre legegységesebb példa a munkaalapú társadalom megteremtésének mikéntje Magyarországon, mindezt úgy, hogy 2010-18 között nálunk nőtt – leginkább a dolgozói szegénység³. A koronavírus járvány hatására pedig rohamosan nő a munkanélküliség, zuhan a gazdaság, amiről a későbbiekben – a válság által leginkább sújtott prekariátus példáján - még részletesebben is szólnunk.

A legfontosabb szegénységi és kirekesztődési mutatószámok alakulása Magyarországon

A dokumentumban terjedelmi korlátok miatt nem tudjuk érinteni a téma számos aspektusát. Arra törekszünk, hogy – leginkább regionális és uniós összehasonlításban – összefoglaljuk a legfontosabb munkaerőpiaci és szegénységi/kirekesztődési mutatókat. Némileg rendhagyó módon viszont – módszertani kritikával élünk Havasi Éva szociológus, a KSH egykori statisztikai főtanácsadója nagyszerű írásai alapján a legalapvetőbb indikátorokkal kapcsolatban, hangsúlyozva az Európai Szegénységellenes Hálózat által is szorgalmazott módszertani reform⁴ szükségességét. A hazai példák alapján is azt kívánjuk sugallni, hogy mennyire szükség van mélyfűrés jellegű kutatásokra, mert az indikátorok sok esetben – akaratlanul is - politikai érdekeket, a valós helyzet elkenését segítik.

Majd ezt követően rövid látleletet adunk a koronavírus járvány által leginkább felszínre hozott problémákról. Végül néhány javaslattal élünk az európai döntéshozók felé.

A munkaerőpiac és a társadalom főbb jellemzői uniós és azon belül regionális (közép-kelet-európai, továbbiakban: Kelet- és Közép Európa (KKE11) kitekintésben⁵

A foglalkoztatás alakulása

A 2008-2018 között lezajlott munkaerőpiaci folyamatokat a közéletet követő magyar állampolgár felé a kormányzati kommunikáció úgy tálalja, mintha csoda történt volna. Miközben valójában csak a lista végéről a középmezőnybe került Magyarország. A 15-24 éves korosztályt illetően ilyen mérvű javulás sem következett be. Nem beszélve arról, hogy még mindig nagyon sokat

² <https://ujegyenloseg.hu/a-szocialis-demokracia-programja/>

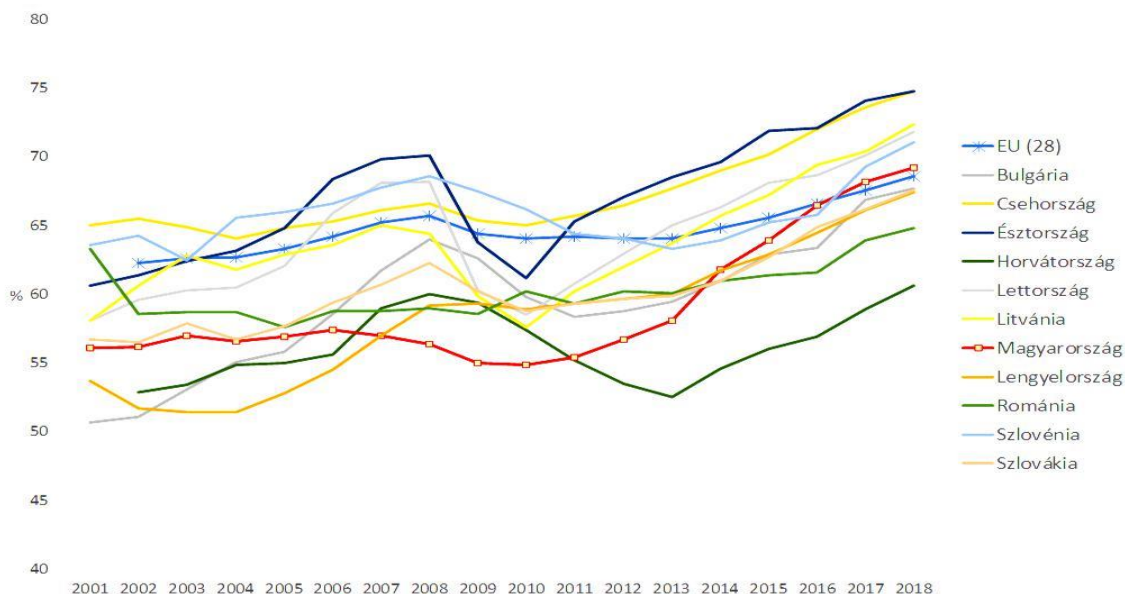
³ Az Egyesült Királyság mellett

⁴ <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2019/11/EAPN-2019-EAPN-Position-Post-2020-Poverty-Strategy-3990.pdf>

⁵ <http://real.mtak.hu/107045/7/26177db4f3b2c4202d12c89d2481682c6d1c592d-3-16.pdf>

dolgoznak a magyarok, regionális összehasonlításban is szerény bérekért. Mindezt gyenge termelékenység keretezi. A hazai tendencia számos tényező következménye: a világgazdasági pozíciónk, az elhibázott közfoglalkoztatási rendszer és az alacsony hozzáadott értékű tevékenységeken alapuló gazdasági modell- „összeszerelő ország lettünk”- egyaránt befolyásolja. Lássuk mindezt az adatok szintjén:

1. a 15-64 évesek foglalkoztatási rátája a KKE11-ben, 2001-2018 (%)

Forrás: Artner, 2020

Látható, hogy az évezred elején a sor végén volt Magyarország a foglalkoztatási rátát illetően, a mélypontot a válságot követően 2009-10-ben értük el, amikor nálunk volt a legalacsonyabb a foglalkoztatás. 2018-ra pedig a középmezőnyben helyezkedett el a hazai mutató, hasonlóan a környező, hasonló helyzetű államokhoz. Ez utóbbit a javuló gazdaság, a közfoglalkoztatás és a külföldi munkavállalók sokasága egyaránt befolyásolta. A COVID-19 megjelenése előtt publikált elemzés szerint sem lett volna reális jelentős javulás, mert 2019-re már két helyet vissza is csúszott Magyarország. Az azóta eltelt hónapok pedig súlyos problémákat vetítenek elő, de erről majd a későbbiekben még szólunk.

A szegénység és kirekesztődés mutatószámainak alakulása

A szegénység és társadalmi kirekesztődés alakulását számtalan indikátorral vizsgálhatjuk, ezek közül a legfontosabbak:

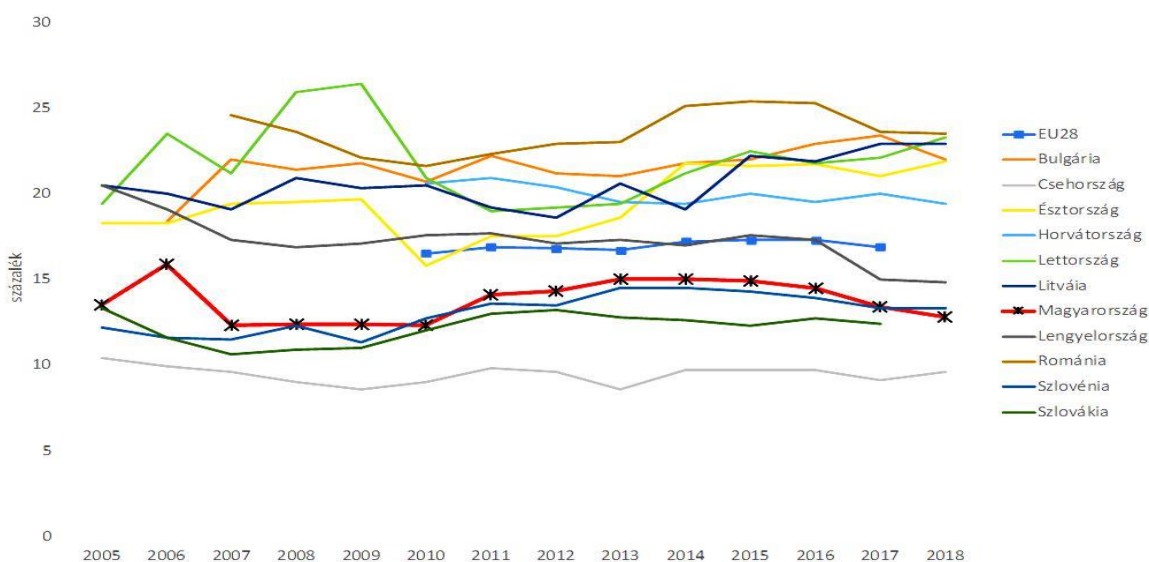
- a **relatív szegénység** (ebben az esetben a medián jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelem, beleértve a jövedelmi transfereket áll a fókuszban)

- a **súlyos anyagi deprivációt** mérők (9 elem, amelyekből ha négy jellemez egy háztartást, akkor súlyosan deprivált)
- **az alacsony munkaintenzitás** (a háztartás 18-59 éves tagjai csak kevesebb mint 20%-át dolgozták annak, amennyit egy adott referencia évben teljes munkaidőben dolgozhattak volna)

A relatív jövedelmi szegénység jellemzői

2007-10 között 12,3;12,4%-on állt a ráta, négy év múlva elérte a 15%-ot, majd 2018-ban közelítette a korábbi szintet, 12,8% volt. Ez alatta marad az uniós átlagnak és a régióban is a kedvezőbbek közé tartozik.

2. ábra: a relatív jövedelmi szegénységi ráta alakulása, KKE 11, 2005-2018 (%)

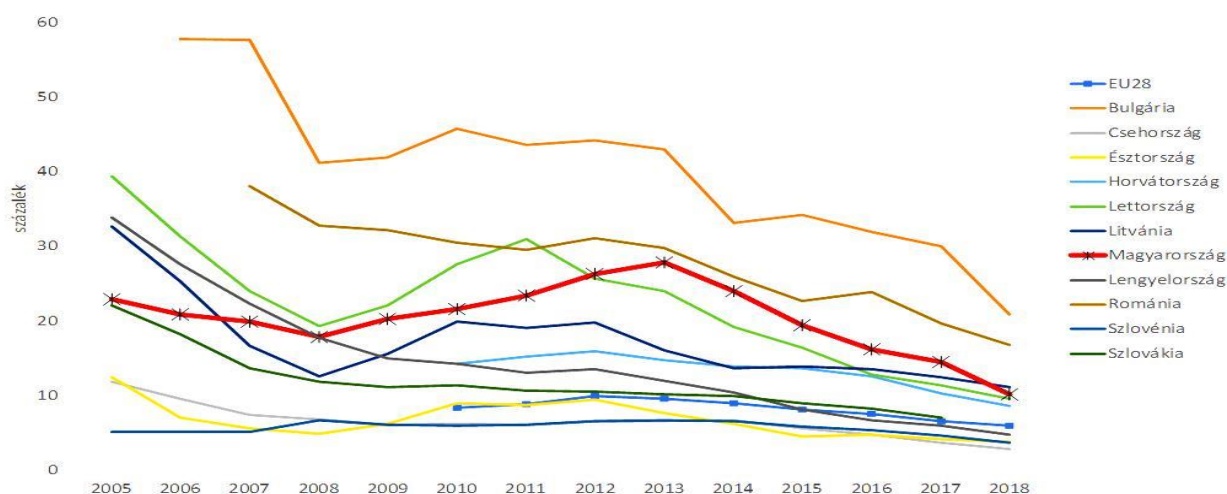

Forrás: Artner, 2020

A súlyos deprivációs ráta alakulása

A 2008 évi válság előtt csökkenő tendenciát mutatott a ráta, majd nőtt, 2013 után viszont csökkenni kezdett ismét. Ez a tendencia is illeszkedik a regionálisan érzékelhető folyamatokhoz.

3. ábra: a súlyos anyagi deprivációs ráta alakulása, KKE 11, 2005-18 (%)

Forrás: Artner, 2020

A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya

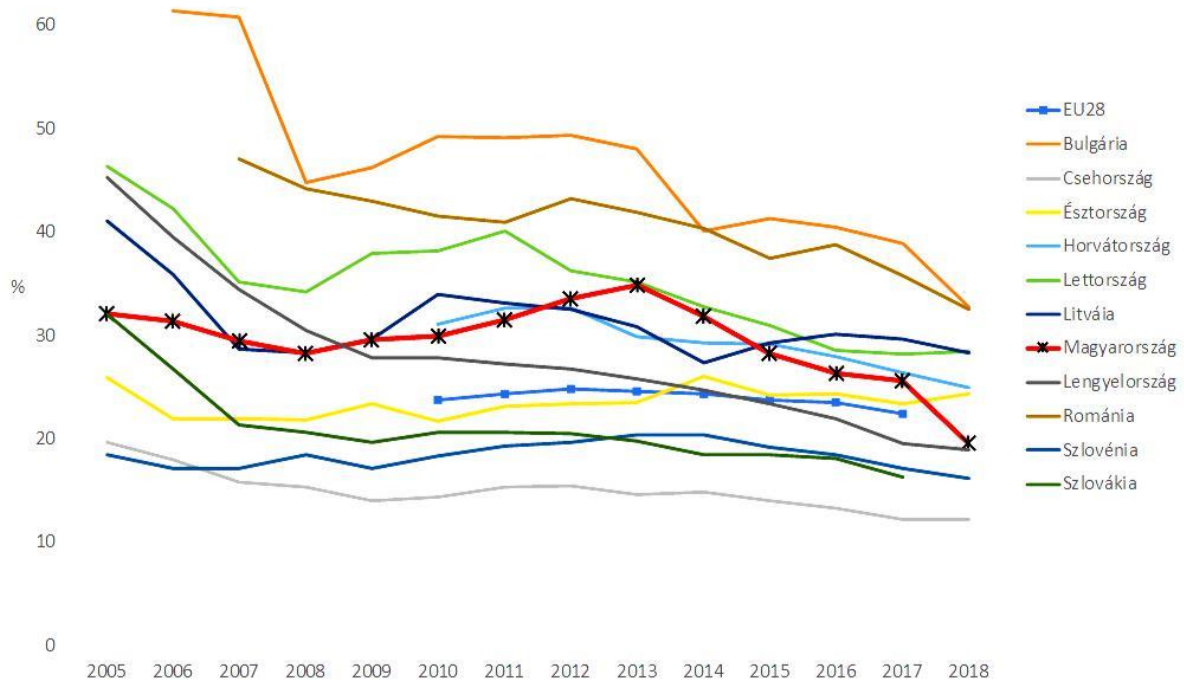
Nem meglepő módon, ez az indikátor is 2009 után nőtt radikálisan, 2013-tól pedig – amikor a legkedvezőtlenebb a magyar adat volt a KKE 11-ben - csökkenni kezdett. 2018-ban közel 400 ezer fő tartozott ebbe a kategóriába a 60 év alatti lakosságra vetítve. Az EU-átlaghoz képest kedvező az adat, a régiókban is a középmezőnyhöz tartozunk.

Az előbbieken taglalt három részindikátor alkotja a szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel fenyegetettek megjelenítésére mérésre szolgáló AROPE-indikátort (de nem automatikusan az egyes halmazokba tartozók összege, hiszen sajnos gyakran vannak átfedések egy-egy háztartás esetében).

Az adatokból az látható, hogy Magyarországon napjainkban a lakosság 20%-át fenyegeti a szegénység vagy kirekesztődés kockázata, 2005-ben ez ugyanígy volt a KKE11 régió belül. Uniós viszonylatban 2018 volt az az év, amikor a hazai ráta az EU-átlag alá csökkent. A legutóbbi adattal pedig a 9. helyet foglalta el Magyarország az uniós tagállamok között.

A gyermekek között továbbra is nagyon magas a nélkülözési arány: 15,2% (EU: 6,4%), a három vagy annál több gyerekeseknél 22% - ez messze a legmagasabb ráta az Unióban (EU: 6,7%). A roma emberek 43,7% is súlyos nélkülözésben él.

5. ábra. Szegénységi vagy társadalmi kirekesztődéssel fenyegetettek aránya 2005-2018, KKE11 (%)

Forrás: Artner, 2020

Össességében elmondható, hogy a szegénység és kirekesztődés jelzőszámai valóban jelentős javuláson mentek keresztül az elmúlt évtizedben, de ezek a folyamatok hasonlóan zajlottak le a Közép-Kelet-Európában is. **Ami azonban nálunk sokkal kedvezőtlenebbül alakul, az a jövedelmek elosztása, a Gini-együttható értéke.** A mutató 2006-ban volt a legmagasabb, 33%, majd közel 10%-ot csökkent 2010-re, azt követően azonban ismét emelkedett. **2018-ban 28,2% volt az értéke.** Ilyen negatív tendenciával a hozzánk hasonló adottságú országok közül csak Bulgária „büszkélkedhet”. A másik mutató, amely lassan egy végletekig igazságtalan ország képét rajzolja meg, a jövedelmi tizedek (decilis) részesedése a GDP-ből. 2005-2010 között Magyarországon a legfelső tized, a leggazdagabbak jövedelmi decilise csökkent, 2010 után azonban csak a két legfelső decilisé nőtt, tehát az állami újraelosztás kizárólag az „elitnek” kedvezett. Mindezek vezettek el az Unió egyik legszélsőségebb egyenlőtlenségekkel jellemezhető, és mobilitási szempontból is legzártabb országának létrejöttéhez.

Az indikátorokban rejlő, a fals politikai kommunikációt segítő módszertani problémák

Elöljáróban arra szeretnénk rávilágítani, osztjuk azokat a korábban hivatkozott szakmai megnyilatkozásokat, melyek szerint a hazánkban is egyre növekvő egyenlőtlenségek a statisztikákban

azért látszódnak kevésbé, mert a mérésekre kidolgozott indikátorok az átlagokkal dolgoznak. Az ezen adatfelvételek során alkalmazott statisztikai kategóriák is nehezen ültethetők át a mindennapi életre, főként az adott országra vonatkozó adaptációs módszertan nélkül.⁶ Az EuroStat, tehát az Európai Unió statisztikai hivatala indikátorrendszerének automatikus átvétele olyan hazai szegénységi mérőszám hiányában, mint például amilyen a létminimum számítás volt 2015-ig, megnehezíti a valós kép hiteles megjelenítését. Ez utóbbit fokozza még az a világtendencia, amit a kormányzati statisztikai hivatalok iránti bizalom meggyengülése, az adatbázisok egy részének fizetőssé tétele, a független szakmai műhelyek adatgyűjtéseinek hiánya fémjelez. Magyarországra is igaz, az elmúlt 10 évben különösen, hogy az adat egyre inkább politikai és pénzügyi kérdéssé vált. Magyarországon gyakran a kutatói! szférában is egyre több statisztikai információért kell fizetni az – egyébként - adófizetők által finanszírozott Központi Statisztikai Hivatalnak. Az sem csak hazai jelenség, hogy az adatok létrehozói a megrendelői oldal érdekeit szolgálják ki (Havasi, 2017).

A korábbiakban taglaltuk az AROPE-indikátor elemeinek és magának az indikátornak az alakulását, ami alapján akár meg is nyugodhatnánk, túl nagy baj nincs, belesimulunk a régiós átlagba, biztos mi látunk valamit rosszul, ha járjuk az országot. Miért van okunk aggódni, hogy esetleg mégsem mi tévedünk? Az alábbi ábrával azt szeretnénk érzékelteni, hogy mekkora jövedelem nagyságbeli különbséget okoz, ha egy főre jutó jövedelmet számítunk egy háztartás esetében, és nem a nemzetközi (OECD) módszertan szerinti – úgynevezett - háztartási ekvivalens jövedelmet.

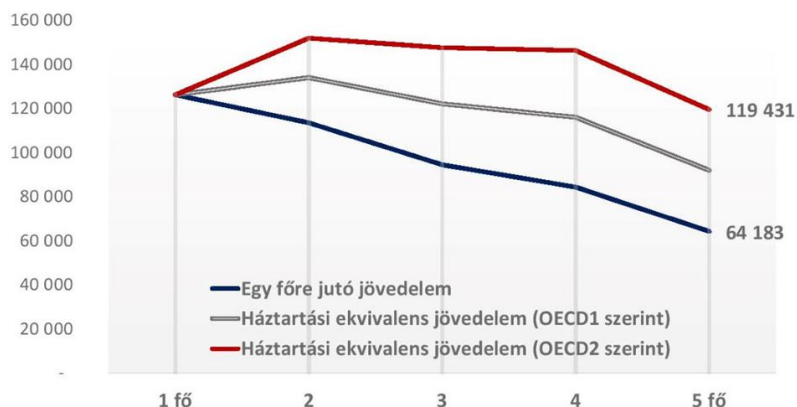
Az alábbi példa ezt kitűnően érzékelteti, hiszen ugyanazon családot alapul véve **a két kapott eredmény között 90.476 Ft a különbség.**

⁶<https://stadium28.hu/havasi-eva-merhetetlen-szegenyseg/>

A jövedelem nagysága eltérő ekvivalencia-skálával számolva

- A háztartás **összjövedelme 400 ezer forint**
- Két felnőtt és két 14 év alatti gyerek van a háztartásban
 - 1 főre jutó jövedelmük: **100 ezer Ft**
 - Háztartási ekvivalens jövedelmük EU-szerint (OECD2) **190 476 Ft**

Háztartási ekvivalens jövedelem eltérő fogyasztási egységgel számolva, a háztartás taglétszáma szerint, 2015 (EU-2016)

Forrás: SILC adatbázis, saját számítás (HÉ)

Forrás: Havasi, 2017

Ezt tetézi még, hogy a jövedelmi helyzetet firtató felméréseknél gyakori a válaszmegtagadás, a valós jövedelmek elhallgatása, bizonyos bevételek „kifelejtése” a kérdezőbiztosnak adott válaszokban. Nehezen megismerhetők az olyan egyéb jövedelmi tételek, mint a tulajdonosi jövedelmek, az alkalmi bevételek, stb... Havasi Éva nyomán tehát azt állítjuk, hogy az egy főre jutó jövedelmekkel való számolás alapján jóval nagyobbak lennének az egyenlőtlenségek. A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásokat, mint indikátor-összetevőt szeretnénk még a problematikussága miatt statisztikai módszertani szempontból kiemelni. Ez a mutató 0-1 közötti értéket vehet fel. Egyes értéket az kaphat, aki teljes munkaidőben dolgozott. 2010-ben a lakosság 11,9%-a (EU-átlag: 10,4%) élt nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban, 2018-ban már csak 5,7% (EU-átlag: 9,4%). Miért lehet csalóka ez esetben is a kép? Havasi Éva rámutat, egy olyan Európában, ahol a 25 éven felüliek között jelentős azok aránya, akik még tanulnak, illetve rugalmasak a nyugdíjba-meneteli szabályok, nehezen adaptálható. A nem foglalkoztatott kategóriába tartozó megkérdezett akkor is nullát kap, ha valójában van jövedelme. Azok a filantrópok is ebbe a kategóriába tartoznak, akik a jövedelmi helyzetük miatt már megtehetik, hogy nem dolgoznak, de közben civilként aktívak és osztársadalmi szinten is nagyon értékes tevékenységet végeznek. Ezek a példák is azt mutatják, hogy az indikátor hiányosságai miatt ma Magyarországon is ugyanazon értéket kaphat egy egyetemi hallgató, mint egy közmunkás - egy statisztikai adatfelvétel során -, miközben az esetek többségében, nagyon eltérő életszínvonalon zajlik az életük.

A fentiek miatt is egyetértünk Havasi azon megállapításával, miszerint nagyon hiányzik egy olyan hazai szegénységi mérőszám, mint amilyen a létminimum volt 2015-ig.

A koronavírus járvány hazai folyamatokra gyakorolt hatása és kárvallottjai ágazati bontásban

A továbbiakban a COVID-19 humán ágazatokra gyakorolt hatásáról szeretnénk rövid összefoglalót adni, a teljesség igénye nélkül. A járvány berobbanása óta eltelt időszak rövidségére való tekintettel még átfogó szakpolitikai elemzések nem állnak rendelkezésre. Az alábbiakban taglaltak a területen dolgozó szakemberek tapasztalatainak becsatornázásával, illetve mélyebb elemzést tartalmazó cikkek, publicisztikák, továbbá a 2020. évi országjelentésben szereplő elemzés alapján fogalmazódtak meg.

Oktatás

A pandémia egyik legnagyobb kárvallottja Magyarországon is az oktatási ágazat. Egy eleve sok sebből vérző rendszert állított óriási kihívások elé a kialakult járványhelyzet, mindezt egyik napról a másikra. Egy olyan országban történt/ik mindez, ahol az oktatási intézmények többsége eleve idegennek érzi és távol tartja magától a digitális forradalmat. Idejétmúlt módszertan alapján zajlik maga az informatikai oktatás is⁷.

A hazai iskolarendszer még elmúlt korok gazdasági modelljét akarja kiszolgálni, ami leginkább a szalag mellett dolgozó betanított munkások képében ölt testet. Miközben a világ a scrum működésmódot várja el a jelen és a jövő munkavállalótól, aki önállóan dönt komplex helyzetekben, sőt már a problémákat is képes saját maga feltárni, kooperációban a munkatársaival. A magyar oktatási intézmények többségét a régi rutin, a megszokás törekeny biztonsága hatja át. Mindez annak ellenére történik így, hogy 2016-ban elfogadtak egy – a szakértők által – nagyon jónak minősített Digitális Oktatási Stratégiát. Ennek szellemében 2019-re a teljes tananyagot digitalizálni kellett volna, illetve biztosítani a pedagógusok és a diákok számára az adaptációhoz szükséges háttértudást. Ehhez képest a tananyag 15-20%-a készült el.⁸ Ha teljesült volna a cél, a probléma nem lenne sokkal kisebb, hiszen a pandémia felszínre hozta, hogy mind a pedagógus társadalom, mind a lakosság - úgy általában - van a technológiai eszközöknek. A területi lejtő erősen érezteti e tekintetben is a hatását, hiszen minél inkább közelítünk a periférikus helyzetű térségekhez, annál nagyobb a lemaradás. Így az esetek többségében táv-, és nem digitális oktatás valósult meg, e-mailen küldött PDF-file-okban küldött feladatokkal, és a szülők által – sokszor éjszaka szkennelt – megoldásokkal. Az eszközöket – nyilván az igények töredékét kielégítve – civilek próbálták biztosítani, magunk is részesei voltunk az

⁷ https://hvg.hu/kultura/20200314_A_koronavirus_elindithatna_akar_egy_valodi_oktatasi_reformot_is

⁸ R.Kiss Kornélia: Iskola a monitoron. In: Magyar Hang

egyik legsikeresebb, „Ablak a padra”⁹ néven futó kampánynak. A különböző kezdeményezések oda vezettek, hogy a családok egy részében, ha tablet, laptop nincs is, de okostelefon már van, így az egyik legnagyobb szakszervezet – korábbról is - is telefonokra írt applikációk fejlesztését sürgeti. Különösen nehéz helyzetbe kerültek a sajátos nevelési igényű gyermekeket nevelők, hiszen az ő esetükben két-három hét fejlesztés kimaradásának óriási, hosszú távú negatív következményei lehetnek. Az érintett gyermekek személyes képzéséről ilyen helyzetekben is gondoskodni szükséges, ami a fővárostól távolodva, különösen a kisebb, hátrányos helyzetű településeken szinte lehetetlen. Célzott állami program hiányában a szükséges technológiai eszközök beszerzése is problematikus volt az érintett családoknak, a fejlesztések pedig számos esetben teljesen elmaradtak, állapotromlást okozva az érintett gyerekek fejlődésében. A szülőknek a – jellemzően az alacsony bevételeik, a foglalkoztatási anomáliáik, továbbá a túlterheltségük miatt hatalmas teher és kihívás volt ez az időszak. Az SNI-s gyerekeknél különösen fontos lenne a pedagógusokkal való személyes kontaktus, hiszen számukra még inkább motivációt és húzóerőt jelentenek a tanáraik, hiszen esetükben fokozottan ez a szerepük. Számos családnál a testvérek is megsínylették azt, hogy ennyi extra energiát igényelt a szüleiktől a helyzet megoldása.

A becslések szerint (Hermann, 2020)¹⁰ a pandémia alatt a magyar gyerekek 20%-át nem tudta involválni az oktatás, többnyire olyanokat, akik halmozottan hátrányos helyzetűek. Az is világosan látszik, hogy a tanárok többségére óriási plusz munkaterhet rótt a járvány, a nem várt helyzet gyors megoldása, a hibrid oktatásra való átállás. Elsősorban a női munkavállalók számára hatalmas teher volt, adott esetben a saját gyermekeik oktatása, a családjuk „menedzselése”. Nem beszélve a gyermeküket egyedül nevelő pedagógusokról. Egy még publikálatlan kutatás pedig arra a szomorú körülményre is rávilágít, hogy a fiatalabb pedagógus generációt sem készítik fel tanulmányaik során a digitális oktatásra, idősebb kollégáikhoz képest nem ismerik nagyobb arányban a megfelelő alkalmazásokat. A megnyilatkozásokból az látszik, hogy a kormányzat a nyár folyamán semmit nem tett azért, hogy megkönnyítse az érintettek helyzetét.

A dolgozói szegénység alakulása

Napjainkban egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy Magyarországon is a COVID-19 legnagyobb vesztese a prekariátus. 2020 áprilisában 330.700 nyilvántartott álláskereső volt, akikből a rendkívül szigorú hazai szabályozás miatt mindössze 110.000 fő volt jogosult a három hónapig! igénybe vehető álláskeresői járadékra. 68.000 fő a 22.800 Ft (67 EUR) foglalkozást helyettesítő

⁹ <https://www.ablakapadra.com/>

¹⁰ https://nepszava.hu/3079690_ujratervezes-az-oktatásban

támogatást vehette fel, 153.000 fő¹¹ pedig semmilyen pénzbeli ellátásban nem részesült. Ők azok, akik regisztráltak. Több százezres nagyságrendet tesznek ki azok a hazai munkavállalók, akik nem tudtak élni a lehetőséggel, mert nem jogosultak ellátásra. Ők alkotják a prekariátust, akik bejelentés nélkül, a munkaadók kényének kedvének és a piac rigid működésének kitéve vannak jelen a munkaerőpiacon. A fekete foglalkoztatásban érintettek számát 600.000 főre becsülik, a kb. 4.5 milliós munkaerőpiacon. A katasztrófázók 140.000 főt tesznek ki, náluk szintén problematikus az álláskeresői járadékhoz való hozzájutás. Akik kölcsönzött munkaerőként számon tartottak, kb. 70-75 ezren vannak, többnyire végkielégítés nélkül veszítették el a munkájukat, és sokszor a hajlékukat is, hiszen sokan közülük munkásszállón laktak.

Mindez egy olyan országban következett be, ahol a lakosság 2/3-ának egyáltalán nincs, vagy csak néhány hónapra való megtakarítása van. A bejelentett és még el nem bocsátott munkavállalók jelentős része pedig a pandémia alatt elfogadott, a munkáltató által egyoldalúan bevezetett két éves munkaidő keret teljes kiszolgáltatottságát kénytelen elfogadni. Mindeközben a kormány – kétes minőségű- lélegeztetőgépekre a GDP 1%-át költötte el, azaz 300 Mrd Ft-ot, álláskeresői járadékra pedig 0,2%-ot, valós gazdasági segítségre pedig mindössze 50 Mrd forintot. A kommunikáció által harsogott százmilliárdok valójában csak költségvetésen belüli átcsoportosítások, átnevezések, de nem többlettámogatások.

Azt egyelőre nem tudjuk, hogy a prekariátus tagjai között hányan hány gyermeket nevelnek, de az a UNICEF aktuális jelentésében látszik, világ szinten 15%-os növekedés várható a gyermekszegénységben. Vélhetően Magyarországon sem lesz képes a hazai torz családtámogatási rendszer megvédeni a leginkább érintetteket, a prekariátus és a legszegényebb alsó tizedek gyermekeit, (akiket most sem ér el a családi támogatások zöme). Mindeközben – például -az egyedülálló szülők kétharmadának semmilyen megtakarítása nincs! Többek között ezért folytatunk jelenleg is kampányt a 12! éve nem emelt családi pótlék megduplázásáért.

Azok a foglalkoztatási szempontból eleve hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, mint a megváltozott munkaképességűek vagy a fogyatékkal élő emberek, még inkább kiszolgáltatott helyzetbe kerültek. Számukra sem áll rendelkezésre krízistámogatási rendszer. A járvány megjelenését követően a megfelelő tájékoztatásuk, az akadálymentes kommunikáció biztosítása is – elsősorban – a nagyobb civil érdek-képviselői szervezetek érdeme volt, nem a központi kormányzaté. Bár nyilvánvalóan az elérésük egyre problematikusabb Budapesttől távolodva.

Az előbbieken felsorolt társadalmi csoportok láthatatlanok voltak a kormányzati kommunikációban, a civil szervezetek és tényfeltáró újságírók erőfeszítéseinek köszönhetően voltak

¹¹ <https://merce.hu/2020/06/26/a-bizonytalansagalapu-tarsadalom-tragediaja/>

információk arról, hogy az ő életük hogyan változott meg, miként váltak még keservesebbé számukra a mindennapok.

A COVID-19 kapcsán jó példaként a civil szervezetek akcióit és - a sokat látott aktivistákat is meglepő - adakozási kedvet emelnénk ki. Több olyan szervezet is adományszerző és kampányszervező üzemmódba váltott, beleértve magunkat is, akiknek nem ez a profilja. Az egész ország megmozdult, holott gyakran az ilyen kezdeményezések alapvetően a budapestieket mobilizálják nagyobb arányban. Számos cég is komoly adományokkal segítette - főként – az oktatásban jelentkező – technológiai hiátusok kezelését. Foltokban az ágazatok közötti összefogás is erősödött, például szociális munkások segítették „oktatásszervezőként” a pedagógusok munkáját, elsősorban a perifériákon.

Javaslatok

Bár ez nem a hivatalos országjelentés, azt kiegészítve, a pandémia által felerősített problémákra reflektálva az alábbi javaslatokat tesszük:

- elengedhetetlen a szociális transzferek érdemi emelése- családi pótlék, öregségi nyugdíj (ami a legtöbb szociális transzfer bázisa) 12 éve, a foglalkozást helyettesítő támogatás 10 éve változatlan
- a létminimum-számítás állami szintű mérésének visszaállítása
- a fogyatékkal élő emberek esetében a nem materiális akadálymentesítés feltételeinek megteremtése,
- szexuális orientáció, területi lejtő, stb. teremtette - hátrányok leküzdésének támogatása
- differenciált célzás bevezetése a támogatásoknál
- még több, települések által igénybe vehető forrás biztosítása
- a települési önkéntesség támogatása
- a projektek futam idejének meghosszabbítása, gyakran az öt év kevés
- ne maradjon következmények nélkül a hivatalos országjelentésekben tett javaslatok kormányzatok általi ignorálása
- az Európai Unió ne finanszírozzon olyan kormányokat ilyen ütemben tovább, amelyek egy új periféria (Tömpe, 2020)¹² megteremtésén „fáradoznak”.

Az EAPN tagság számos tanulási, forrás-szerzési lehetőséget jelentett a számunkra az elmúlt másfél évtizedben. Köszönjük a szolidaritást és mindazt az erkölcsi és anyagi támogatást, amit a közös történetünkben kaptunk.

¹² <https://www.es.hu/cikk/2020-09-04/tompe-istvan/epul-az-europai-ujperiferia.html>